

İftar saati, kamusal alan, kültürel fark

HASAN BÜLENT
KAHRAMAN

Liberal geleneği olmayan bir devletin dayatmacı tutumuna tarihsel boyutta örnek oluşturacak bir gelişmeyle, devlet dairelerindeki

çalışma saatleri iftar saatine göre düzenlenmiştir. Kültürel farklılığa dayalı bir demokrasi anlayışı içinde kuşkusuz kamu kesiminde çalışan mutaassıp dindarlar ramazan ayında çalışma düzenini daha 'özel' bir biçimde kullanabilmelidir. Fakat bu sorunun kamu alanında belli kişilerde bir ek sözleşme içinde çözülmesi gerekir.

Bu sorun, aslında kültürel farklılığın demokrasi içinde ele alınmasıyla ilgilidir.

Aşağıdaki örnekleri de kendisinden aldığımız siyasetbilimci Bhikhu Parekh kültürel farklılığa dayanan gelişmeleri üç kavram etrafında incelemektedir: Mutlak evrenselci görüş, mutlak nispi görüş ve evrenselci kültürel görüş.

Mutlak evrenselci görüş kamusal alanın ve özel yaşamın daha ziyade kabul edilmiş değer yargıları ve öteden beri sürdürülmekte olan kurallar çerçevesinde düzenlenmesidir. Bu, kültürel farklılık anlayışını tümünden yadsıyan ve dışlayan bir tutumdur.

İş görüşmelerinde beyazlar genellikle zencileri reddetmişlerdir. Nedeni de konuşurken siyah insanların karşısındakinin gözlerine bakmamalarıdır. Bu, bir kaypaklık, içten pazarlılık olarak değerlendirilmiştir. Oysa mahkemelerde bunun karşısına duyulan saygıdan kaynaklanan bir tutum olduğu anlaşılmıştır.

Mutaassıp bir Musevi, mahkemede hakkındaki suçlamaları reddederek suçsuz olduğuna dair yemin etmeyi reddetmiştir. Bu, suçluluğunun bir göstergesi sayılmıştır. Oysa, sonradan anlaşılmıştır ki mutaassıp Museviler ne şekilde olursa olsun yemin etmemektedirler.

Bizde de bugüne değin devletin kendi kabul ettiği sistemin dışındaki her türlü yaşama biçimini, kültürel tercihi (dinsel, cinsel, etnik, kültürel vb) reddetmesi bu tutumun bir uzantısıdır.

İkinci görüş, mutlak nispiyet, yalnızca bir tek kültürel farklılığı kabul edip ötekileri dışlamaktır.

Örneğin Hollanda'da birçok erkeğin arasında çalışacak tek kadın olacağını söyleyerek kendisine verilen işi kabul etmemesi nedeniyle işsizlik tazminatı kesilen Türk - Müslüman kadının gerekçesini yüksek mahkeme haklı bulmuştur. Ne var ki aynı gerekçe beyaz - Müslüman olmayan bir kadın tarafından ortaya getirilseydi mahkemenin bunu reddedeceği söylenerek bu tartışma büyütülmüştür. Dolayısıyla bu yaklaşım da belli bir dışlayıcılığı öngörür.

Şimdi bizde mesai saatlerinin iftar saatine göre düzenlenmesi tam da bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Devlet, belli ki kamusal alanı kendi kültürel tercihiyle kullanmak isteyen öteki kültürel talepleri reddedecektir. Dolayısıyla yalnızca bir tek tercihe açık olması devletin dışlayıcılığının sınırlarını genişletmekten başka bir anlama gelmemektedir.

Olumlu örnek ise evrenselci yaklaşımın kültürel bir anlayışla bütünleştirilmesidir.

İngiltere'de, Nijeryalı bir kadın 9 ve 14 yaşındaki oğullarının çenesine, geleneklerine uygun olarak, bir törenle yaralar açmıştır. Eğer mutlak nispi görüş egemen olsaydı, kuşkusuz kadın yargılanmayacaktı. Oysa evrenselci görüş çerçevesinde yargılanmış, suçlu bulunmuş, ama bunun dinsel kökenli bir yaklaşım olduğu ve bir törensel atmosferde gerçekleştirildiği göz önünde tutularak kendisine ceza verilmemiştir.

Şimdi bizde yapılması gereken de budur: Evrenselci görüşle hareket etmek fakat kültürel tercihleri, farkları öne alan bir anlayışı temellendirmek. Bu da kamusal alanın bir tek kültürel, dinsel, kimliksel tercihe açılması değil, bunların tümünü bir ortak paydada toplayacak biçimde yeniden düzenlenmesidir. Bunun koşulu ise devletin dayatmacı tutumundan vazgeçerek yeni bir demokrasi anlayışını, kültürel demokrasiyi, yaşama geçirmesidir.